

Sygn. akt I C 758/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 maja 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia SO Przemysław Jagosz

Protokolant sekr. sąd. Joanna Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 17 maja 2021 r., w O., na rozprawie,

sprawy z powództwa **J. K. i K. K.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. w W.**

o ustalenie i zapłatę

I. oddała powództwo o ustalenie, że powodowie zostali zobowiązani na podstawie umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 20.07.2007 r. wyłącznie do zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami;

II. ustala, że nie istnieje ważny stosunek prawny wynikający z zawartej przez strony umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 20.07.2007 r.;

III. zasądza od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 87 485,17 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 14.08.2020 r. do dnia zapłaty;

IV. zasądza od pozwanego na rzecz powodów zwrot kosztów procesu w kwocie 6 400 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku.

Sygn. akt (...) I C 758/20

(omówiono: skreślono (...) napisano I C 758/20, zgodnie z zarządzeniem z 9.06.2021)

UZASADNIENIE

Powodowie wnieśli o:

1) ustalenie, że na podstawie umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 20.07.2007 r. zawartej z pozwanym Bankiem zostali zobowiązani wyłącznie do zwrotu wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami na zasadach przewidzianych w tej umowie;

1) zasądzenie od pozwanego Banku kwoty 87 485,17 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 14.08.2020 r. do dnia zapłaty,

ewentualnie na wypadek oddalenia któregoś z tych żądań,

2) ustalenie, że nie istnieje ważny stosunek prawny wynikający z zawartej przez strony umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 20.07.2007 r.,

3) zwrot kosztów procesu od pozwanego.

W uzasadnieniu pozwu wskazali, że zawarta przez strony umowa kredytu, która nie zawiera dokładnego określenia kwoty kredytu i jest nieważna, w szczególności jako sprzeczna z naturą zobowiązania, przepisami prawa bankowego, zasadą walutowości, jak również przez to, że zawiera niedozwolone postanowienia umowne, po których wyeliminowaniu nie można jej wykonywać.

(pozew)

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zwrot kosztów procesu.

W jego ocenie umowa została zawarta ważnie i nie zawiera postanowień niedozwolonych.

(odpowiedź na pozew k. 100 i nast.).

Sąd ustalił, co następuje:

W świetle twierdzeń stron, wspartych dołączonymi przez nie dokumentami, za bezspornie wykazane należy uznać, że:

1. Powodowie, działając jako konsumenci, w dniu 14.06.2007 r. wystąpili do pozwanego Banku z wnioskiem o udzielenie kredytu denominowanego w walucie szwajcarskiej (CHF) w kwocie 270 000 zł (PLN), a przeznaczonego na zakup nieruchomości oraz jej wykończenie, remont i modernizację (wniosek k. 115).
2. W dniu 20.07.2007 r. strony podpisały umowę kredytu hipotecznego nr (...), zgodnie z którym Bank udzielał powodom kredytu hipotecznego denominowanego na zasadach określonych w umowie i w stanowiącym część tej umowy „(...)” (...).
3. W § 1 umowy powodowie potwierdzili, że przed jej podpisaniem doręczono im (...) oraz wyciąg z taryfy opłat i prowizji pozwanego (umowa k. 53).
4. Zgodnie z § 2 umowy – z zastrzeżeniem § 18 (...) kwota kredytu wynosiła 121 863,15 CHF, nie więcej niż równowartość 270 000 PLN.
5. (...) w § 18 przewidywał, że kredyt denominowany uruchamiany jest w PLN przy jednoczesnym przeliczeniu na wybraną przez kredytobiorcę walutę po kursie kupna dewiz według tabeli kursów z dnia uruchomienia kredytu. W przypadku zmiany kursu waluty w sposób, który zwiększałby kwotę do wypłaty w PLN, obniżeniu miała ulec kwota kredytu w CHF – co nie wymagało zmiany umowy. W przypadku, gdyby zmiana kursu waluty nastąpiła w sposób, który zmniejszałby kwotę do wypłaty w PLN, kwota kredytu w CHF miała ulec zwiększeniu do kwoty stanowiącej równowartość umówionej maksymalnej kwoty do wypłaty w PLN – co wymagało jednak zawarcia aneksu do umowy.
6. W tym stanie rzeczy kredytobiorcy na etapie wykonania umowy mieli otrzymać od Banku kwotę 270 000 zł, przy czym kwota kredytu w CHF mogłaby ulec zmianie, wymagającej zmiany umowy wyłącznie w jednym przypadku.
7. W § 3 umowy okres kredytowania ustalono na 288 miesięcy od daty uruchomienia kredytu, z dwumiesięcznym okresem karencji spłaty kapitału, zaś ostateczny termin spłaty miał zostać wskazany w harmonogramie stanowiącym załącznik do umowy.
8. Przedmiotem kredytowania było nabycie, remont, wykończenie, modernizacja, przebudowa i rozbudowa domu jednorodzinnego (§ 4 i 5 umowy).
9. Uruchomienie kredytu miało następować w transzach (§ 7 umowy).
10. Prowizję ustalono w stawce 0% kwoty kredytu (§ 8 umowy).

11. W § 9 umowy oprocentowanie kredytu ustalono jako zmienne według zmiennej stopy procentowej na zasadach z § 10 (...), tj. stanowiącej sumę stałej marży Banku(1,5 pp) i zmiennej stopy bazowej wg stopy procentowej dla depozytów sześciomiesięcznych ustalonej w oparciu stawkę LIBOR dla kredytów denominowanych w USD lub CHF. Stopa bazowa miała być aktualizowana w okresach sześciomiesięcznych liczonych od dnia podpisania umowy według stopy notowanej na dwa dni przed zakończeniem poprzedniego okresu (§ 9 umowy i § 10 (...)).

12. Kredyt miał być spłacany w PLN w 286 równych ratach miesięcznych, płatnych w 15. dniu miesiąca – według harmonogramu – na rachunek założony przy okazji zawierania umowy w PLN, przy czym kredytobiorcy upoważniali Bank do pobierania środków pieniężnych na spłatę kredytu wraz z wszelkimi dodatkowymi należnościami z tego rachunku (§ 10 umowy, zeznania powodów).

13. W § 18 (...) wskazano, że spłata następuje w PLN, w ratach określonych w walucie kredytu, według przeliczenia z dnia wpływu środków na rachunek kredytowy po kursie sprzedaży ustalonym według tabeli kursów sprzedaży dewiz obowiązującym w Banku w dacie tej operacji.

14. Bank mógł wyrazić zgodę na przewalutowanie kredytu, na wniosek kredytobiorców i pod warunkiem posiadania przez kredytobiorców zdolności kredytowej obliczonej dla pozostałego do spłaty kredytu wyrażonego w nowej walucie (§ 19 (...)).

15. Ani w umowie, ani w (...) nie wskazano, jak jest ustalany kurs sprzedaży i kurs kupna; w § 1 pkt 26 (...) wskazano natomiast, że tabela kursów jest to tabela kursów walut obowiązująca w momencie wykonywania operacji.

16. Wypłata kredytu nastąpiła w 3 transzach w łącznej kwocie 270 000 PLN (bezsporne, zaświadczenie k. 64).

17. Powodowie spłacali kredyt w okresie 16.08.2007 r. wyłącznie w PLN.

18. W okresie od początku spłaty kredytu, tj. od 16.08.2007 r., do 15.05.2020 r. na poczet spłaty należności związanych z umową z rachunku powodów pobrano kwotę łącznie **273 989,44** PLN (bezsporne, odpowiedź na pozew k. 101, zaświadczenie k. 64-66).

19. Pismem z dnia 3.08.2020 r. powodowie zwrócili się do pozwanego Banku o zwrot kwoty **273 989,44** PLN pobranej od nich w wykonaniu nieważnej umowy kredytu – w terminie 7 dni. Wezwanie to zostało odebrane przez pozwanego w dniu 6.08.2020 r., co oznacza, że termin upływał z dniem 13.08.2020 r. (pismo k. 60-70, potwierdzenie nadania i wydruk doręczenia k. 73 i 74v).

Sąd zważył, co następuje:

1. Powodowie w pierwszym rzędzie domagali się ustalenia, że na podstawie umowy zawartej z pozwanym zostali zobowiązani wyłącznie do zwrotu kapitału kredytu wraz z umówionymi odsetkami, a nadto zwrotu części kwoty, jaką pobrano od nich w jej wykonaniu, wywodząc oba te żądania z twierdzenia o nieważności umowy kredytowej. Na wypadek oddalenia któregokolwiek z tych żądań sformułowali też roszczenia ewentualne dotyczące ustalenia nieważności umowy. U podstaw tych żądań legło przekonanie, że umowa zawiera postanowienia, które kształtują stosunek prawny między stronami w sposób sprzeczny z prawem, względnie niedozwolony, a ich wyeliminowanie skutkuje upadkiem umowy.

2. Zgodnie z art. 189 k.p.c. można domagać się stwierdzenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, jeżeli strona ma w tym interes prawny, rozumiany jako obiektywną potrzebę usunięcia wątpliwości lub niepewności co do istnienia lub charakteru stosunku łączącego ją z inną stroną. Przyjmuje się również, że interesu w wytoczeniu powództwa o ustalenie nie ma, jeżeli swój cel strona może osiągnąć formułując dalej idące żądanie, które będzie czynić zadość jej potrzebom, np. w formie żądania zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie nieistniejącego lub nieważnego stosunku prawnego.

3. W ocenie Sądu samo uwzględnienie powództwa o zwrot pieniędzy nie wyczerpuje interesu prawnego powodów w odniesieniu do stwierdzenia istnienia, nieistnienia, ważności lub nieważności umowy kredytowej łączącej ich z pozwanym. Interes prawny powodów w wytoczeniu takiego powództwa polega bowiem na tym, że w istocie domagają się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia lub ważności nawiązanego na podstawie tej umowy stosunku prawnego lub jego treści w przypadku wyeliminowania niektórych jej postanowień z uwagi na ich niedozwolony charakter. Zgodnie z art. 385¹ Kodeksu cywilnego (k.c.) skutkiem eliminacji takich postanowień nie zawsze musi być upadek całej umowy, gdyż co do zasady powinna ona obowiązywać dalej w zmienionej treści. W przypadku umowy długoterminowej, jaką jest objęta pozwem umowa kredytu, żądanie zwrotu kwot wypłaconych lub wpłaconych może wynikać z różnych przyczyn (np. z tytułu zaległych rat, wskutek wypowiedzenia umowy, dokonania nadpłaty), zatem samo rozstrzygnięcie o uwzględnieniu lub oddaleniu żądania zapłaty na tle tej umowy nie zawsze wyeliminuje wątpliwości co do jej istnienia lub treści. Taką możliwość daje natomiast rozstrzygnięcie o żądaniu ustalenia nieważności lub nieistnienia stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wskutek jej upadku spowodowanego następczym powołaniem się przez kredytobiorcę – konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej zapisów.

4. Jak już wskazano, powodowie w pierwszym rzędzie zażądali stwierdzenia, że umowa zobowiązuje ich do zwrotu kapitału kredytu z odsetkami, a nadto zwrotu części pieniędzy, które zostały zapłacone w jej wykonaniu, jednocześnie twierdząc o jej nieważności.

5. Skoro jednak cała argumentacja pozwu opiera się na twierdzeniu o nieważności umowy i braku związania jej postanowieniami, nie sposób uznać, aby powodowie mieli jakikolwiek interes prawny w żądaniu ustalenia, że na jej podstawie są zobowiązani do spełnienia przewidzianych w niej świadczeń i na dodatek zgodnie z przewidzianymi w niej zasadami. Uzasadnienia dla takiego interesu nie sposób dopatrzeć się również w uzasadnieniu pozwu, zaś brak wykazania takiego interesu – a obowiązek w tym zakresie spoczywał na powodach zgodnie z art. 6 k.c. - przesądzał o konieczności oddalenia powództwa w tej części, o czym orzeczono w pkt. I sentencji wyroku.

6. Aktualizowało to konieczność rozstrzygnięcia o sformułowanym jako ewentualne żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego, jaki miałby wynikać z umowy oraz o żądaniu zwrotu części świadczeń pobranych w jego wykonaniu.

7. Powtórzyć wypada, że w ocenie powodów umowa zawiera postanowienia, które kształtują stosunek prawny między stronami w sposób sprzeczny z prawem, względnie niedozwolony, a ich wyeliminowanie skutkuje upadkiem umowy. Wskazywane przez nich postanowienia dotyczyły mechanizmu denominacji kwoty kredytu wyrażonej w walucie szwajcarskiej, a wypłacanej i spłacanej w walucie polskiej i związanych z tym przeliczeń według kursów walut, które to kursy – według ich stanowiska - pozwany mógł kształtować dowolnie.

8. Dla rozstrzygnięcia o żądaniach stron w pierwszej kolejności rozważyć zatem należało, jaki jest charakter umowy podpisanej przez strony i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony oraz skutków z tym związanych.

9. Zasadnicze postanowienia umowy na pierwszy rzut oka spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia – dalej pr. bank.) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (121 863,15 CHF nie więcej niż 270 000 PLN), cel, na jaki został udzielony (nabycie i wykończenie domu), zasady i termin jego spłaty (288 miesięcy w ratach), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy bazowej) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy.

10. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu została określona i poddana oprocentowaniu w walucie szwajcarskiej, a miała być wypłacona i spłacana w walucie polskiej.

11. Zgodnie z art. 358 § 1 k.c. w jego brzmieniu z daty zawierania umowy stron (23.05.2006 r.), zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej mogły być wyrażone tylko w pieniądzu polskim z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie.

12. Już w tej dacie art. 69 ust. 2 pkt 2 pr. bank. przewidywał możliwość zawierania umów kredytu ze wskazaniem waluty obcej, zaś wyjątek dopuszczający tego typu umowy z udziałem banków wynikał z obowiązujących wówczas przepisów ustawy z dnia 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe (pr. dewiz.).

13. Zgodnie z art. 3 ust. 1 i 3 pr. dewiz. oraz art. 1 i 2 pkt 18 pr. dewiz. dokonywanie obrotu dewizowego przez banki było dozwolone m.in. wówczas, gdy dotyczyło zawarcia umowy lub dokonania innej czynności prawnej powodującej lub mogącej powodować dokonywanie w kraju między rezydentami lub między nierezydentami rozliczeń w walutach obcych albo przeniesienie w kraju między rezydentami lub między nierezydentami własności wartości dewizowych, a także wykonywania takich umów lub czynności.

14. Nie ulega wątpliwości, że postanowienia umowy stron przewidywały rozliczenia kredytu w walucie szwajcarskiej.

15. Tym samym umowa stron mogła powodować rozliczenia w walutach obcych i przenoszenie własności wartości dewizowych, a zatem mieściła się w ramach ustawowego zezwolenia, stanowiącego jednocześnie wyjątek od zasady wyrażonej w art. 358 § 1 k.c.

16. Jak wynika z wniosku kredytowego i umowy kwota kredytu miała zostać określona w walucie szwajcarskiej, przy czym na wypadek wzrostu lub spadku kursu waluty szwajcarskiej przewidziano obniżenie lub podwyższenie kwoty kredytu do równowartości pewnej konkretnej wartości w walucie polskiej, (270 000 PLN), przy czym wyłącznie w przypadku spadku kursu i konieczności podwyższenia kwoty kredytu w CHF wymagało to zmiany umowy (w formie aneksu). Wpłata i spłata kredytu miała przy tym następować wyłącznie w walucie polskiej.

17. Oznaczałoby to, że walutą zobowiązania kredytowego był frank szwajcarski, jednak wyłączną walutą jego wykonania miała być waluta polska.

18. Istota umowy sprowadzała się zatem do zobowiązania Banku, że postawi do dyspozycji kredytobiorców pewną kwotę w PLN, która w dacie wypłaty stanowić miała równowartość kwoty wyrażonej w CHF, zaś powodowie zobowiązali się spłacać w PLN równowartość rat kredytu wyrażonych w CHF według wartości takiej raty na dzień spłaty, z jednoczesnym zastrzeżeniem, że zobowiązanie Banku nie może przekroczyć, ani być niższe od pewnej granicy określonej w walucie wykonania zobowiązania (PLN).

19. Umowa stron zawiera zatem elementy przedmiotowo istotne, które mieszczą się w konstrukcji umowy kredytu bankowego, i jako taka stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant. O akceptacji takiej świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów (denominowanych) w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r.

20. Umowa taka jest nadto dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

21. Istota umowy stron polegała bowiem na stworzeniu przez Bank możliwości wykorzystania przez powodów kwoty w walucie polskiej i odniesienie ostatecznej kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, zaś powodowie zobowiązywali się zwrócić w określonym czasie równowartość kwoty w walucie szwajcarskiej, spełniając swoje świadczenie w walucie polskiej.

22. Zauważyć trzeba, że ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając do określonej granicy

wartość kredytu w PLN, którą miał oddać do dyspozycji Bank, a nadto podwyższając jego wartość, którą miał spłacać kredytobiorca, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość tych świadczeń.

23. W przypadku umowy stron, na etapie zawierania umowy i uruchomienia kredytu ryzyko to nie dotyczyło wysokości kwoty ostatecznie udostępnianej powodowi w walucie polskiej, lecz ostatecznej kwoty kredytu w walucie szwajcarskiej, której równowartość mieli zwrócić pozwanemu. Z zasady zatem ryzyko to było równomierne. Po wypłacie kredytu w PLN i określeniu kwoty kredytu w CHF ostateczna wartość spłaty zależała od kursu waluty, który mógł się zmienić w sposób korzystny lub niekorzystny dla każdej ze stron (podwyższając wartość spłaty w PLN lub obniżając ją w stosunku do wypłaconych 270 000 PLN). Co do zasady trudno uznać, aby taka konstrukcja umowy kredytu była sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża obie strony.

24. Dodać trzeba, że powodowie mieli możliwość zapoznania się z umową i jej ogólnymi warunkami ((...) - (...)), co potwierdzili w § 1 umowy, przy czym nie zastanawiali się na ich treścią (por. zeznania za adnot. k. 136-137). Przy zachowaniu należytej staranności mogli zatem uświadomić sobie ryzyko związane z odniesieniem kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, jednak w istocie zbagatelizowali je albo nie rozważyli dostatecznie wszystkich możliwych następstw takiego rozwiązania, o czym zresztą świadczą ich zeznania. Ze swoich zaniechań nie mogą jednak wywodzić korzystnych dla siebie skutków prawnych i powoływać się na ryzyko kursowe, które – jak wskazano wyżej – z założenia dotyczy obu stron umowy.

25. Nie ma również przeszkód, by strony w umowie określiły sposób ustalania kursu waluty przyjmowanej do rozliczenia zobowiązań dla uniknięcia wątpliwości na tym tle w toku wykonywania umowy. Zamieszczenie postanowień w tym zakresie samo w sobie nie narusza przepisów prawa, zasad współżycia społecznego, ani nie jest sprzeczne z naturą zobowiązania kredytowego.

26. Ustalony w umowie z konsumentem sposób ustalania kursu waluty przyjmowanego do rozliczeń umowy może natomiast być przedmiotem oceny, czy nie stanowi postanowienia niedozwolonego.

27. Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Zgodnie z utrwalonym już orzecznictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany”, przy czym ciężar dowodu tych okoliczności spoczywa na kontrahencie konsumenta (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa 1649/12, z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa 1276/11, wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa 232/11).

28. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), zajęтым w wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG, nie ulega już wątpliwości, że klauzule wymiany (czyli dotyczące kursów walutowych stosowanych do rozliczeń umów kredytowych) określają faktycznie główny przedmiot umowy (pkt 44 powołanego wyroku). Oznacza to, że postanowienia umowy stron w tym zakresie, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie, podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.).

29. W przypadku uznania ich za niedozwolone, a tym samym za niewiążące kredytobiorcę, który zawiera umowę jako konsument, konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy.

30. Nie ulega wątpliwości, że powodowie zawierali umowę jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c.
31. W konsekwencji należy przejść do oceny postanowień dotyczących kursów używanych do przeliczenia zobowiązań stron w ramach umowy.
32. Ich istota sprowadza się do wskazania, że wysokość zobowiązań wynikających z umowy będzie wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty.
33. Bezspornie mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób, gdyż stanowiący część umowy (...) odwołuje się do kursu według nigdzie bliżej niezdefiniowanej tabeli obowiązującej w Banku w dacie wykonywania poszczególnych operacji (§ 1 pkt 26 (...)).
34. Oznacza to, że zgodnie z umową Bank miał całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu waluty.
35. Nie ulega wątpliwości, że zarówno umowa, jak i stanowiący jej część (...) stanowiły wzorce stosowane w Banku.
36. Analiza zeznań powodów, umowy i (...) wskazuje, że o ile kredytobiorcy mogli określić potrzebną im kwotę kredytu w PLN, wybrać inną walutę kredytu, określić przeznaczenie kredytu, uzgodnić okres kredytowania, negocjować sposób zabezpieczenia i transze wypłaty, o tyle pozostałe postanowienia, w szczególności dotyczące kursów stosowanych do przeliczeń walutowych, nie były możliwe do wynegocjowania, a przynajmniej nie wykazał tego pozwany.
37. Oznacza to, że postanowienia w zakresie kursów wymiany stosowanych w Tabeli nie były uzgodnione indywidualnie w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.
38. Nie zmienia tego okoliczność, że kredytobiorcy nie wyrażali wątpliwości co do zapisów umowy lub nie formułowali do niej żadnych pytań lub propozycji poszczególnych postanowień. Taka postawa nie oznacza, że doszło do indywidualnego uzgodnienia wszystkich postanowień umowy. Dla wykazania takiego faktu konieczne byłoby bowiem udowodnienie nie tyle, że mieli możliwość formułowania pytań lub zgłaszania wniosków, lecz, że była im ona realnie przedstawiona w odniesieniu do poszczególnych postanowień i świadomie z niej zrezygnowali.
39. W konsekwencji, w ocenie Sądu nie ma podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, wyznaczającego wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie.
40. Ponieważ powodowie wskazywali, że te postanowienia są niedozwolone, należało rozważyć, czy – skoro dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.
41. Jak już wskazywano, odwołują się one do kursów, co do których nie wskazano, w jaki konkretnie sposób są one ustalane. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie zakresu tych postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby tak sformułowane postanowienia były wystarczające jednoznaczne.
42. Kwestionowane postanowienia umowy wskazywały na dwa rodzaje kursów – kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu w CHF po jego wypłacie w PLN oraz kurs sprzedaży do ustalenia wysokości, w jakiej raty spłaty w PLN zostają zaliczone na poczet zadłużenia wyrażonej w CHF.
43. Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczane jednostronnie przez Bank, czego nie zmienia okoliczność, że w pewnym zakresie mógł być on doznawać ograniczeń ze strony nadzoru bankowego, czy z uwagi na sytuację gospodarczą, gdyż kredytobiorca nie miał na to żadnego wpływu.
44. Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem przeliczania zobowiązań wynikających z umowy kredytu bankowego utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter

niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. np. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu wyrażonego w walucie obcej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależą bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

45. Oznacza to, że po zawarciu umowy kredytobiorcy mieli ograniczoną możliwość przewidzenia wysokości kwoty kredytu w CHF i spłaty w PLN, skoro kursy wymiany w toku dalszego wykonywania umowy określić miał Bank, a tylko w jednym przypadku zmiana umowy w tym zakresie wymagałaby porozumienia między stronami (aneksu w przypadku konieczności zwiększenia kwoty w CHF wskutek wzrostu kursu - § 18 (...)). O ile zatem kredytobiorcy wiedzieli, jaką kwotę otrzymają w PLN, o tyle nieznana pozostawała ostateczna kwota kredytu w CHF. W sposób dowolny po wypłacie kredytu Bank mógł zatem określać wysokość zobowiązania kredytowego w PLN w toku spłaty kredytu. Tym samym uzyskał też narzędzie do potencjalnego zminimalizowania niekorzystnych dla siebie skutków zmiany kursów na rynku międzybankowym lub zmian w zakresie oprocentowania (obniżka stopy bazowej), gdyż teoretycznie mógł je rekompensować zmianami kursu przyjętego do rozliczenia kredytu.

46. W ocenie Sądu przyznanie sobie przez pozwanego we wskazanych postanowieniach jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy kredytobiorcy w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy (art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na kredytobiorcę całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości jego zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu.

47. Nie ma przy tym znaczenia, czy z możliwości dowolnego kształtowania kursu Bank korzystał.

48. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy bowiem taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17).

49. Skoro dla oceny abuzywności zapisów umowy istotny jest stan z daty jej zawarcia, to bez znaczenia dla tej oceny pozostaje, w jaki sposób pozwany wykonywał lub wykonuje umowę, w szczególności to, w jaki sposób ustalał, czy też ustala swoje kursy, czy odpowiadały one kursom rynkowym, w jaki sposób pozyskiwał środki na prowadzenie akcji kredytowej i w jaki sposób księgował, czy też rozliczał te środki oraz środki pobrane od kredytobiorców.

50. Co więcej, skoro oceny abuzywności dokonuje się na datę zawarcia umowy, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pozostawały późniejsze zmiany tej umowy, wprowadzane na podstawie aneksów lub zmian regulaminu, precyzujących na przyszłość sposób ustalania kursu waluty. Miałyby one znaczenie, gdyby zostały zawarte w celu jednoznacznego wyeliminowania postanowień niedozwolonych, o których abuzywności kredytobiorca został poinformowany lub miał tego świadomość, a nadto godził się na ich zastosowanie do przeszłych rozliczeń, w ramach zmiany umowy decydując się na ich wyeliminowanie wyłącznie na przyszłość.

51. Sytuacji w tym zakresie nie zmienia również to, że po zawarciu umowy weszła w życie ustawa z dnia 29.07.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (tzw. ustawa antyspreadowa). Przypomnieć bowiem należy, że powołana regulacja - w odniesieniu do wcześniej zawieranych umów o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż polska i w zakresie części tego kredytu pozostałego do spłacenia - przewidywała obowiązek zawarcia w umowie szczegółowych zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych

oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu. Nie odnosiła się zatem do tej części kredytu, która była spłacana wcześniej i nie usuwała abuzywności pierwotnych postanowień, nawet w przypadku zawarcia aneksu wprowadzającego na przyszłość zmiany wynikające z ustawy.

52. Bez znaczenia pozostaje też okoliczność, że w toku wykonywania umowy kredytobiorca mógł wnieść o przewalutowanie kwoty kredytu z CHF na PLN, skoro decyzja w zakresie została uzależniona od jednostronnej zgody Banku zależnej od oceny zdolności kredytowej (por. § 19 (...)).

53. Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalane przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c. i w związku z tym nie wiążą powodów.

54. Wyeliminowanie wskazanych zapisów przy zachowaniu postanowień dotyczących określenia kwoty kredytu w CHF oznaczałoby, że kwota kredytu uruchamianego w PLN powinna zostać przeliczona na CHF w celu ustalenia, czy dochodzi do obniżenia wysokości kwoty kredytu w CHF wskazanej w umowie (co nie wymagałoby jej zmiany), czy też dochodzi do podwyższenia kwoty kredytu w CHF wskazanej w umowie (co wymagałoby aneksu i porozumienia stron - § 18 (...)), przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia.

55. Nie ma przy tym możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

56. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez (...) w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje,

a) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku TSUE),

b) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku TSUE),

c) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku TSUE),

d) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku TSUE).

57. Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby

na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP) lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie.

58. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się kursem średnim NBP w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było ostatecznie wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie z dniem 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie (przy wysoce wątpliwym założeniu, że skutki te nie są związane z istotą umowy stron – por. art. XLIX przepisów wprowadzających kodeks cywilny), to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w CHF po wypłacie kredytu.

59. W ocenie Sądu eliminacja postanowień określających kurs wymiany i brak możliwości uzupełnienia umowy w tym zakresie skutkuje obiektywnym brakiem możliwości jej wykonania przez obie strony zgodnie z jej istotą, tj. jako umowy kredytu bankowego.

60. Zgodnie z art. 69 ust. 1 pr. bank. umowa kredytu polega bowiem na tym, że Bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

61. Po wyeliminowaniu z umowy stron postanowień dotyczących kursów wymiany, wiadomo jedynie, że Bank zobowiązuje się postawić do dyspozycji kredytobiorcy kwotę 270 000 PLN, jako równowartość określonej kwoty franków szwajcarskich w złotych polskich (nie więcej niż do pewnej granicy), lecz nie wiadomo, jak ma być ustalona ta równowartość (według jakiego miernika). Podobnie nie wiadomo, jaką kwotę powinien zwrócić kredytobiorca, która miałaby być równowartością rat określonych w CHF. W konsekwencji nie da się ustalić kwoty kredytu w walucie wskazanej dla jej określenia po wypłacie w PLN, a brak jednoznacznego określenia kwoty kredytu udostępnianego i podlegającego zwrotowi (czy to w postaci ściśle określonej kwoty, czy to przez ściśle i jednoznaczne określenie parametrów do jej ustalenia – np. kursu wymiany) oznacza brak jednego z przedmiotowo istotnych elementów umowy kredytu wskazanych w art. 69 pr. bank.

62. Brak jednego z takich elementów oznacza, że umowa jest niezgodna z art. 69 pr. bank. i tym samym sprzeczna z prawem, a tym samym nie istnieje ważny stosunek prawny, który miałby z niej wynikać (art. 58 k.c.).

63. Z podanych przyczyn, na podstawie art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) w związku z art. 58 § 1 k.c. i art. 69 pr. bank, powództwo o ustalenie nieistnienia takiego stosunku należało uwzględnić – jak w pkt. II sentencji wyroku.

64. Zauważyć przy tym należy, że wprawdzie upadek umowy następuje **następczo** wskutek powołania się przez konsumenta na niedozwolone postanowienia, to jednak skutek powstaje od daty jej zawarcia (ex tunc).

65. Odpadnięcie stosunku zobowiązaniowego między stronami, jaki miałby powstać w wyniku zawarcia powoduje również odpadnięcie podstawy do świadczeń spełnianych w jej wykonaniu.

66. W konsekwencji, strony, które zawarły taką umowę, powinny sobie zwrócić wzajemnie otrzymane świadczenia. Skoro bowiem podstawa tych świadczeń, odpadła świadczenia te są świadczeniami nienależnymi w rozumieniu art. 410 k.c.

67. Zastrzec przy tym trzeba, że ponieważ upadek umowy jest skutkiem powołania się przez konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej postanowień, z czego mógł, lecz nie musiał skorzystać, w ocenie Sądu obowiązek zwrotu świadczeń stał się aktualny dopiero z chwilą skutecznego powiadomienia pozwanego Banku, że te postanowienia są kwestionowane i wywodzony jest z tego taki właśnie skutek. Z tą bowiem datą pozwany Bank mógł najwcześniej dowiedzieć się o woli kredytobiorcy, jako konsumenta.

68. W niniejszej sprawie nastąpiło to z datą doręczenia Bankowi wezwania do zwrotu świadczeń spełnionych w wykonaniu umowy z powołaniem się na jej nieważność, tj. w dniu 6.08.2020 r. (wezwanie k. 60-70, potwierdzenie nadania i wydruk doręczenia k. 73-74).

69. Zgodnie z art. 410 k.c. w przypadku świadczeń nienależnych zastosowanie znajdują przepisy art. 405 i nast. k.c., które przewidują obowiązek zwrotu korzyści uzyskanych kosztem innej osoby.

70. Z kolei zgodnie z poglądem przyjętym przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7.05.2021 r. w sprawie III CZP 6/21, w przypadku następczej nieważności umowy kredytowej po obu jej stronach powstają odrębne roszczenia o zwrot świadczeń nienależnie spełnionych. Uwzględniając to, że wskazanej uchwale nadano moc zasady prawnej, co oznacza, że Sąd Najwyższy będzie ją stosował również w innych sprawach, za konieczne należy uznać odstępianie od poglądów, jakie sąd w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę wyrażał w tym zakresie przy rozpoznawaniu innych spraw o podobnym charakterze i uznanie, że ostatecznie świadczenia te podlegają zwrotowi niezależnie od siebie, bez konieczności badania z urzędu, czy ich wzajemna wysokość prowadzi do powstania stanu wzbogacenia, który byłby miarą zwrotu różnicy między nimi.

71. W konsekwencji żądanie zwrotu świadczeń spełnionych przez powodów w okresie wykonywania umowy kredytu należało uwzględnić, gdyż nie było sporu, że w okresie od początku spłaty kredytu do dnia 15.05.2020 r. (daty wynikającej z zaświadczenia dołączonego do pozwu) powodowie spełnili w jej wykonaniu kwotę 273 989,44 PLN, czym dokonali nienależnego ostatecznie przysporzenia na rzecz pozwanego.

72. Swoim żądaniem powodowie objęli wyłącznie kwotę **87 485,17 zł**, a żądanie zwrotu zostało sformułowane w wezwaniu, które pozwany otrzymał w dniu 6.08.2020 r., i w którym zakreślono mu termin 7 dni do wykonania tego zobowiązania. Termin ten upływał z dniem 13.08.2020 r., a po tej dacie, tj. od 14.08.2020 r., nie spełniając świadczenia, którego zasadność jako przedsiębiorca prowadzący działalność bankową mógł ocenić, znalazł się w opóźnieniu, które - zgodnie z art. 481 § 1 i 2 k.c. - upoważniało powodów do żądania odsetek ustawowych z tego tytułu.

73. Z tych względów żądanie zapłaty uwzględniono w całości, zasądzając od pozwanego na rzecz powodów kwotę **87 485,17 zł** wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 14.08.2020 r. – jak w pkt. III sentencji wyroku.

KOSZTY PROCESU

74. Zgodnie z art. 98 k.p.c. strona przegrywająca proces jest zobowiązana do zwrotu kosztów stronie wygrywającej. Zasada ta doznaje modyfikacji w art. 100 i 102 k.p.c., które przewidują, że w przypadku częściowego uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozliczone (art. 100), zaś w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów lub nie obciążać jej w ogóle kosztami (art. 102).

75. Wprawdzie oddalono pierwsze z żądań powodów, niemniej w to miejsce uwzględniono w całości żądanie ewentualne i żądanie zapłaty, co pozwala na uznanie, że stroną wygrywającą proces w całości są powodowie

76. Koszty procesu po ich stronie powodów obejmowały uiszczoną opłatę od pozwu (1000 zł) oraz wynagrodzenie pełnomocnika (radcy prawnej) w stawce wynikającej z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (5 400 zł). Z tego względu i na podstawie art. 98 k.p.c., w pkt. IV sentencji wyroku zasądzono od pozwanego na ich rzecz sumę tych kwot wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia orzeczenia.